

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Škola:	Gymnázium, Brno, Slovanské náměstí 7
Šablona:	III/2 - Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Název projektu:	Inovace výuky na GSN prostřednictvím ICT
Číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0940
Autor:	Kamila Novotná
Tematická oblast:	Latinská gramatika: Lexikologie a lexikum
Název DUMu:	V. Změny/střídání samohlásek - ablaut
Kód:	VY_32_INOVACE_LA.2.05
Datum:	25.2.2013
Cílová skupina:	Žáci středních škol
Klíčová slova:	Změna kořenové/kmenové samohlásky – střída - ablaut
Anotace:	Tento dokument je metodikou a pracovním listem, který je průpravou pro rozpoznávání latinských slov s týmž základem i po změnách kořenových či kmenových samohlásek. Obsahuje též srovnání výskytu ablautu v dalších jazycích.

Obtížnost: **** (z možných *****)

Časová náročnost: 1 a půl vyučovací hodiny

I. Změny/střídání samohlásek v základech slov = střída/ablaut

Tyto změny jsou typickým znakem všech indoevropských jazyků. Známá je čeština, např.: *vézt – vozit – vyvážet – vůz*. V angličtině a němčině je využívána nejen k tvorbě dalších slovních druhů, ale velmi výrazně se projevuje při tvoření časů nepravidelných sloves, v angličtině tzv. „irregular verbs“, např.: *speake – spoke – spoken*. V němčině u silných sloves/ „starke verba“, např.: *geben – gab – gegeben; binden – band – gebunden*.

Rozlišujeme 3 stupně střídy:

1. **plný stupeň**, při němž se samohláska mění, nejčastěji : e – o

např.: *fero = nesu* > *fors* = náhoda, osud
tego = kryji > *toga = tóga*

2. **dlouhý stupeň**, při němž se daná samohláska dluží: e – ē, a – ā

např.: *parēns* – *parentis* = rodič

3. **oslabený/“nulový“ stupeň**, kdy samohláska mizí

např.: *pater* – *patris* = otec

frater – *fratris* = bratr

Cvičení ad V:

1. *Která slova mají stejný kořen nebo kmen? S jakým základním významem? Utříd' i s překladem:*

(Příklad: regere – rex – rogare: řízení – žádání)

*Fidere – donum – agrorum - fur – dare – docere - fides – fero – discere – foedus – ager
 – regius – regina – decus – datus - forte*

2. *Přiřad' k výše uvedeným (viz cvičení 1) také slova vyskytující se v češtině:*

Dárek – amfora – federace – datum – agrární – donátor – rektor – dekorace

3. *S jakými latinskými slovy souvisejí:*

Generace – sedět – lucerna – genitiv – togata – (archi)tekt, region, dávat

4. *Pokus se přiřadit k získaným kořenům/ základům slova anglická, popř.: z jiných jazyků:*

Materiál je určen pro bezplatné používání pro potřeby výuky a vzdělávání na všech typech středních škol. Jakékoli další využití podléhá autorskému zákonu.

BIBLIOGRAFIE

Erhart, a. – Večerka, R. *Úvod do etymologie*. Praha 1981.

Holub, J. – Lyer, S. *Stručný etymologický slovník jazyka českého*. Praha 1967.

Lindauer, J. *Lateinische Wortkunde*. Bamberg 1978. ISBN 3 7661 5636 5.

Mader, M. *Lateinische Wortkunde für Alt- und Neusprachler*. Stuttgart 2000. ISBN 3-17-015261-0.

Novotný, F. *Historická mluvnice latinského jazyka*. Praha 1955. Nakladatelství československé akademie věd, sv.2.

Novotný, F. 1992. *Základní latinská mluvnice*. 2. vyd., v nakl. H. Jinočany: H, ISBN 80-854-6791-7.